

KODEKS KARNY

Komentarz

redakcja naukowa Violetta Konarska-Wrzosek

Violetta Konarska-Wrzosek, Arkadiusz Lach, Jerzy Lachowski
Tomasz Oczkowski, Igor Zgoliński, Agata Ziólkowska

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

2. WYDANIE

KODEKS KARNY

Komentarz

redakcja naukowa **Violetta Konarska-Wrzosek**

Violetta Konarska-Wrzosek, Arkadiusz Lach, Jerzy Lachowski
Tomasz Oczkowski, Igor Zgoliński, Agata Ziółkowska

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

2. WYDANIE

Stan prawny na 1 sierpnia 2018 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Paulina Staniszevska

Opracowanie redakcyjne i łamanie
Justluk

Poszczególne rozdziały opracowali:

Violetta Konarska-Wrzosek – rozdziały II, IV, Va art. 44a-45a, VIII, XIII, XV, XIX art. 148, 150-161, XXV

Arkadiusz Lach – rozdziały XXIX, XXXII, XXXIII, XXXIV

Jerzy Lachowski – rozdziały I, III, VII, IX, XXI, XXII, XXIII, XXVI, XXXV art. 278-279, 284, 286, 287, 289, 290

Tomasz Oczkowski – rozdziały Va art. 44, 46-52, XIV, XX, XXXVI art. 299-309, XXXVII

Igor Zgoliński – rozdziały VI, X, XI, XII, XVI, XVII, XIX art. 149, 162, XXIV, XXVII, XXX, XXXI, XXXV art. 280-283, 285, 288, 291-295, XXXVI art. 296-298, XLIII

Agata Ziółkowska – rozdziały V, XVIII, XXVIII, XXXVIII, XXXIX, XL, XLI, XLII, XLIV

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystępujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawoLubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN: 978-83-8124-694-1

2. wydanie

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluger.pl

www.wolterskluger.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	19
Przedmowa	29
Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2017 r. poz. 2204 ze zm.)	31

Część ogólna

Rozdział I. Zasady odpowiedzialności karnej	35
Art. 1. [Pojęcie przestępstwa]	35
Art. 2. [Przestępstwa skutkowe z zaniechania]	44
Art. 3. [Zasada humanitaryzmu]	49
Art. 4. [Zasady stosowania ustawy karnej]	52
Art. 5. [Zasada terytorialności]	64
Art. 6. [Czas i miejsce popełnienia czynu zabronionego]	66
Art. 7. [Kwalifikacja przestępstw. Zbrodnia i występki]	71
Art. 8. [Zasada ustalania strony podmiotowej]	73
Art. 9. [Strona podmiotowa czynu. Umyślność i nieumyślność]	75
Art. 10. [Zdolność wiekowa odpowiedzialności karnej]	86
Art. 11. [Jedność czynu. Zbieg przepisów ustawy]	92
Art. 12. [Czyn ciągły]	98
Rozdział II. Formy popełnienia przestępstwa	106
Art. 13. [Usiłowanie]	107
Art. 14. [Wymiar kary za usiłowanie]	118
Art. 15. [Czynny żal przy usiłowaniu i jego prawnokarne skutki]	120
Art. 16. [Przygotowanie i jego karalność]	124
Art. 17. [Bezkarność karalnego przygotowania]	129
Art. 18. [Formy sprawstwa]	131
Art. 19. [Wymiar kary za podżeganie i pomocnictwo]	153
Art. 20. [Niezależność odpowiedzialności osób współdziałających]	154
Art. 21. [Zasada indywidualizacji odpowiedzialności. Odpowiedzialność współdziałających za przestępstwa indywidualne co do sprawcy] ..	155

Art. 22.	[Przejaw akcesoryjności odpowiedzialności podżegacza i pomocnika]	157
Art. 23.	[Czynny żal współdziałającego i jego prawnokarne skutki]	158
Art. 24.	[Odpowiedzialność prowokatora]	159
Rozdział III. Wyłączenie odpowiedzialności karnej		161
Art. 25.	[Kontratyp obrony koniecznej]	163
Art. 26.	[Stan wyższej konieczności. Kolidzja obowiązków]	175
Art. 27.	[Kontratyp ryzyka nowatorskiego]	183
Art. 28.	[Błąd co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego]	186
Art. 29.	[Błąd co do okoliczności wyłączającej odpowiedzialność]	194
Art. 30.	[Błąd co do bezprawności]	198
Art. 31.	[Niepoczytalność, poczytalność ograniczona. Warunki odpowiedzialności karnej]	201
Rozdział IV. Kary		209
Art. 32.	[Katalog kar]	210
Art. 33.	[Kara grzywny]	214
Art. 34.	[Kara ograniczenia wolności. Czas jej trwania i treść]	221
Art. 35.	[Treść kary ograniczenia wolności – rozwinięcie]	225
Art. 36.	(uchylony)	230
Art. 37.	[Kara pozbawienia wolności]	230
Art. 37a.	[Możliwość stosowania wolnościowych kar zamiennych]	233
Art. 37b.	[Możliwość orzekania kary mieszanej (łączonej)]	237
Art. 38.	[Obniżenie albo nadzwyczajne obostrzenie górnej granicy kary]	240
Rozdział V. Środki karne		244
Art. 39.	[Katalog środków karnych]	244
Art. 40.	[Pozbawienie praw publicznych]	249
Art. 41.	[Zakazy związane z wykonywaniem pracy zarobkowej]	255
Art. 41a.	[Zakaz kontaktowania się]	268
Art. 41b.	[Zakaz wstępu na imprezę masową]	281
Art. 41c.	[Zakaz hazardowy]	295
Art. 42.	[Zakaz prowadzenia pojazdów]	302
Art. 43.	[Okres obowiązywania środków karnych]	313
Art. 43a.	[Świadczenie pieniężne]	316
Art. 43b.	[Podanie wyroku do publicznej wiadomości]	319
Art. 43c.	[Obowiązek zawiadomienia właściwego sądu rodzinnego]	321
Rozdział Va. Przepadek i środki kompensacyjne		324
Art. 44.	[Przepadek narzędzi i przedmiotów pochodzących z przestępstwa]	324
Art. 44a.	[Przepadek przedsiębiorstwa]	331
Art. 45.	[Przepadek korzyści osiągniętych z przestępstwa]	338
Art. 45a.	[Orzekanie przepadku bez skazywania sprawcy]	346

Art. 46.	[Środek kompensacyjny oraz „kompensacyjna” nawiązka]	350
Art. 47.	[Nawiązka]	357
Art. 47a.	[uchylony]	361
Art. 48.	[Granice nawiązki]	361
Art. 49–52.	[uchylone]	362
Rozdział VI.	Zasady wymiaru kary i środków karnych	363
Art. 53.	[Zasady i dyrektywy ogólne wymiaru kary]	364
Art. 54.	[Dyrektywy szczególne wymiaru kary]	379
Art. 55.	[Indywidualizacja wymiaru kary]	382
Art. 56.	[Odpowiednie stosowanie]	383
Art. 57.	[Zbieg podstaw do nadzwyczajnego złagodzenia lub obostrzenia kary]	384
Art. 57a.	[Wymiar kary za występki chuligańskie]	386
Art. 58.	[Wybór rodzaju kary. Prymat kar wolnościowych]	389
Art. 59.	[Samoistne orzekanie innych środków zamiast kary]	391
Art. 59a.	[uchylony]	394
Art. 60.	[Nadzwyczajne złagodzenie kary]	394
Art. 60a.	[uchylony]	404
Art. 61.	[Odstąpienie od wymierzenia kary]	404
Art. 62.	[Określenie rodzaju i typu zakładu karnego oraz systemu terapeutycznego]	406
Art. 63.	[Zaliczenia na poczet kary lub środków karnych]	408
Rozdział VII.	Powrót do przestępstwa	413
Art. 64.	[Recydywa szczególna podstawowa i wielokrotna]	413
Art. 65.	[Stałe źródło dochodu lub działania w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym bądź przestępstwo o charakterze terrorystycznym]	423
Rozdział VIII.	Środki związane z poddaniem sprawcy próbie	427
Art. 66.	[Warunkowe umorzenie postępowania – przesłanki]	427
Art. 67.	[Okres próby. Dozór. Obowiązki]	432
Art. 68.	[Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego]	437
Art. 69.	[Warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej kary]	440
Art. 70.	[Okresy próby]	447
Art. 71.	[Grzywna orzekana w razie zawieszenia kary]	448
Art. 72.	[Obowiązki probacyjne]	451
Art. 73.	[Dozór]	462
Art. 74.	[Wysłuchanie skazanego przed nałożeniem obowiązków. Możliwość dokonywania zmian w zakresie obowiązków i dozoru]	463
Art. 75.	[Zarządzenie wykonania zawieszony kary – obligatoryjne albo fakultatywne. Możliwość skrócenia kary zarządzonej do wykonania]	466

Art. 75a.	[Zamiana zawieszanej kary pozbawienia wolności na karę ograniczenia wolności albo grzywnę zamiast zarządzenia jej wykonania. Obowiązek uchylecia zamiany i zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności. Zaliczanie dotychczas wykonanej kary]	470
Art. 76.	[Zatarcie skazania przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary]	475
Art. 77.	[Warunkowe przedterminowe zwolnienie – przesłanki materialne. Wyznaczenie surowszych ograniczeń warunkowego zwolnienia]	476
Art. 78.	[Przesłanki formalne]	482
Art. 79.	[Przesłanki formalne przy odbywaniu dwóch lub więcej kar niepodlegających łączeniu]	484
Art. 80.	[Okresy próby]	486
Art. 81.	[Ponowne warunkowe zwolnienie]	488
Art. 82.	[Uznanie kary za odbytą. Zaliczanie odbytej kary na poczet kary łącznej]	489
Art. 83.	[Możliwość zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności]	490
Art. 84.	[Możliwość skrócenia okresu wykonywania środków karnych]	493
Art. 84a.	(uchylony)	497
Rozdział IX. Zbieg przestępstw oraz łączenie kar i środków karnych		498
Art. 85.	[Warunki orzekania kary łącznej]	498
Art. 85a.	[Okoliczności uwzględniane przy orzekaniu kary łącznej]	505
Art. 86.	[Kara łączna. Wymiar]	507
Art. 87.	[Łączenie kary pozbawienia wolności z ograniczeniem wolności]	511
Art. 88.	[Kara łączna 25 lat lub dożywotniego pozbawienia wolności]	514
Art. 89.	[Warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej]	517
Art. 89a.	[Warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej. Dopuszczalność orzeczenia grzywny. Okres próby]	520
Art. 90.	[Środki karne i środki zabezpieczające oraz ich łączenie]	522
Art. 91.	[Ciąg przestępstw]	525
Art. 92–92a.	(uchylone)	533
Rozdział X. Środki zabezpieczające		534
Art. 93.	(uchylony)	534
Art. 93a.	[Środki zabezpieczające – katalog]	534
Art. 93b.	[Orzekanie środków zabezpieczających]	538
Art. 93c.	[Podmiotowy zakres stosowania]	543
Art. 93d.	[Czas orzekania i stosowania środków zabezpieczających]	548
Art. 93e.	[Obowiązek poddania się nieprzerwanej kontroli]	552
Art. 93f.	[Obowiązki sprawcy związane z orzeczoną terapią]	553
Art. 93g.	[Przesłanki orzekania umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym]	555
Art. 94–98.	(uchylone)	559
Art. 99.	[Orzekanie zakazów lub nakazów jako środka zabezpieczającego]	559
Art. 100.	(uchylony)	561

Rozdział XI. Przedawnienie	562
Art. 101. [Przedawnienie karalności]	562
Art. 102. [Przedłużenie terminów przedawnienia]	568
Art. 103. [Przedawnienie wykonania orzeczonej kary]	570
Art. 104. [Spoczywanie terminu przedawnienia]	572
Art. 105. [Wyłączenie przedawnienia]	573
Rozdział XII. Zatarcie skazania	576
Art. 106. [Istota zatarcia skazania i jego skutki]	576
Art. 106a. [Wyłączenie spod zatarcia skazania]	578
Art. 107. [Terminy wymagane do zatarcia skazania]	579
Art. 107a. (uchylony)	581
Art. 108. [Zatarcie dwóch lub więcej skazań]	581
Rozdział XIII. Odpowiedzialność za przestępstwa popełnione za granicą ...	583
Art. 109. [Odpowiedzialność obywatela polskiego]	583
Art. 110. [Odpowiedzialność cudzoziemca]	586
Art. 111. [Warunek uznawania czynu za przestępstwo w miejscu jego popełnienia]	588
Art. 112. [Bezwarunkowe stosowanie ustawy polskiej]	590
Art. 113. [Zasada represji wszechświatowej]	592
Art. 114. [Ukaranie za granicą a polska jurysdykcja]	595
Art. 114a. [Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń skazujących w ramach UE]	603
Rozdział XIV. Objaśnienie wyrażeń ustawowych	605
Art. 115. § 1. [Definicja czynu zabronionego]	605
Art. 115. § 2. [Mierniki stopnia społecznej szkodliwości czynu]	606
Art. 115. § 3. [Podobieństwo przestępstw – kryteria]	609
Art. 115. § 4. [Korzyść majątkowa lub osobista odnoszona z czynu zabronionego]	611
Art. 115. § 5–7. [Definicja mienia znacznej oraz wielkiej wartości; szkody znacznej oraz w wielkich rozmiarach]	613
Art. 115. § 7a. [Szkoda w wielkich rozmiarach]	615
Art. 115. § 8. (uchylony)	615
Art. 115. § 9. [Zakres pojęcia rzeczy ruchomej lub przedmiotu]	615
Art. 115. § 10. [Definicja młodocianego sprawcy]	618
Art. 115. § 11. [Krąg osób najbliższych]	619
Art. 115. § 12. [Zakres znaczeniowy groźby bezprawnej]	621
Art. 115. § 13. [Krąg osób o prawnokarnym statusie funkcjonariusza publicznego]	622
Art. 115. § 14. [Pojęcie dokumentu]	629
Art. 115. § 14a. [Pojęcie faktury]	631
Art. 115. § 15. [Prawnkarne rozumienie statku wodnego]	632
Art. 115. § 16. [Pojęcie stanu nietrzeźwości i jego probierze]	633
Art. 115. § 17. [Pojęcie żołnierza]	634

Art. 115. § 18. [Pojęcie rozkazu]	635
Art. 115. § 19. [Zakres pojęcia osoby pełniącej funkcję publiczną]	636
Art. 115. § 20. [Definicja przestępstwa o charakterze terrorystycznym] . . .	638
Art. 115. § 21. [Chuligański charakter występkę]	641
Art. 115. § 22. [Pojęcie handlu ludźmi]	644
Art. 115. § 23. [Pojęcie niewolnictwa]	648
Art. 115. § 24. [Rozmiar działalności przedsiębiorstwa]	648
Rozdział XV. Stosunek do ustaw szczególnych	650
Art. 116. [Zakres stosowania przepisów części ogólnej Kodeksu karnego] . .	650
Część szczególna	
Rozdział XVI. Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne	657
Art. 117. [Wojna napastnicza]	658
Art. 118. [Eksterminacja]	660
Art. 118a. [Zbrodnie przeciwko ludzkości]	663
Art. 119. [Dyskryminacja]	670
Art. 120. [Stosowanie środków masowej zagłady]	672
Art. 121. [Wytwarzanie, gromadzenie zakazanych środków lub obrót nimi]	673
Art. 122. [Niedopuszczalne sposoby lub środki walki]	676
Art. 123. [Zamach na życie lub zdrowie jeńców wojennych lub ludności cywilnej]	678
Art. 124. [Przestępne naruszenie prawa międzynarodowego]	681
Art. 125. [Uszkodzanie i zabieranie dóbr kultury]	682
Art. 126. [Bezprawne używanie znaków]	684
Art. 126a. [Publiczne nawoływanie do przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych lub pochwalanie ich]	685
Art. 126b. [Odpowiedzialność osób niedopełniających obowiązku należytej kontroli]	685
Art. 126c. [Karalność przygotowania]	687
Rozdział XVII. Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej	689
Art. 127. [Zamach stanu]	689
Art. 128. [Zamach na konstytucyjny organ RP]	692
Art. 129. [Nadużycie zaufania w stosunkach z zagranicą]	694
Art. 130. [Szpiegostwo]	696
Art. 131. [Klauzula niekaralności]	701
Art. 132. [Dezinformacja wywiadowcza]	703
Art. 132a. (utracił moc)	704
Art. 133. [Znieważenie Narodu lub Państwa Polskiego]	705
Art. 134. [Zamach na życie Prezydenta RP]	705
Art. 135. [Czynna napaść lub znieważenie Prezydenta RP]	706

Art. 136. [Czynna napaść lub znieważenie przedstawiciela obcego państwa]	709
Art. 137. [Publiczne znieważenie znaku lub symbolu państwowego]	711
Art. 138. [Zasada wzajemności]	712
Art. 139. [Przepadek przedmiotów]	713
Rozdział XVIII. Przepisy przeciwko obronności	714
Art. 140. [Zamach na jednostkę Sił Zbrojnych RP]	717
Art. 141. [Podjęcie służby w obcym wojsku]	725
Art. 142. [Zaciąg do wojska obcego]	732
Art. 143. [Samouszkodzenie i inne podstępne zabiegi w celu zwolnienia od służby wojskowej]	736
Art. 144. [Uchylenie się od odbywania służby wojskowej]	742
Art. 145. [Uchylenie się od pełnienia służby zastępczej]	747
Art. 146. [Dobrowolny powrót]	751
Art. 147. [Niezdolność do pełnienia służby]	752
Rozdział XIX. Przepisy przeciwko życiu i zdrowiu	753
Art. 148. [Zabójstwo]	753
Art. 149. [Dzieciobójstwo]	772
Art. 150. [Zabójstwo eutanatyczne]	776
Art. 151. [Namowa lub pomoc do samobójstwa]	779
Art. 152. [Przerwanie ciąży za zgodą kobiety]	783
Art. 153. [Przerwanie ciąży bez zgody kobiety ciężarnej]	789
Art. 154. [Śmierć kobiety ciężarnej]	791
Art. 155. [Nieumyślne spowodowanie śmierci]	793
Art. 156. [Ciężki uszczerbek na zdrowiu]	795
Art. 157. [Średnie i lekkie uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia]	801
Art. 157a. [Uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia w okresie prenatalnym]	804
Art. 158. [Udział w bójkę lub pobiciu]	807
Art. 159. [Bójka lub pobicie z użyciem niebezpiecznego przedmiotu]	815
Art. 160. [Narażenie życia albo zdrowia na niebezpieczeństwo]	820
Art. 161. [Narażenie na zarażenie]	828
Art. 162. [Nieudzielenie pomocy]	829
Rozdział XX. Przepisy przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu	833
Art. 163. [Sprowadzenie katastrofy]	834
Art. 164. [Sprowadzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa katastrofy]	839
Art. 165. [Sprowadzenie niebezpieczeństwa powszechnego]	840
Art. 165a. [Finansowanie terroryzmu]	844
Art. 166. [Przejęcie kontroli nad statkiem wodnym lub powietrznym]	847
Art. 167. [Umieszczenie niebezpiecznej substancji lub urządzenia na statku]	849
Art. 168. [Karalność przygotowania]	850
Art. 169. [Czynny żal]	850
Art. 170. [Rozbójnictwo morskie]	851

Art. 171. [Wytwarzanie substancji niebezpiecznych lub obrót nimi]	852
Art. 172. [Przeszkadzanie akcji ratowniczej]	854
Rozdział XXI. Przepisy przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji	855
Art. 173. [Katastrofa w komunikacji]	855
Art. 174. [Sprowadzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa katastrofy] ..	860
Art. 175. [Przygotowanie do spowodowania katastrofy]	863
Art. 176. [Czynny żal przy sprowadzeniu katastrofy]	864
Art. 177. [Spowodowanie wypadku w komunikacji]	865
Art. 178. [Zaostrzenie karalności wobec sprawcy katastrofy lub wypadku]	870
Art. 178a. [Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego]	873
Art. 178b. [Niezatrzymanie pojazdu na wezwanie]	877
Art. 179. [Dopuszczenie do ruchu niebezpiecznego pojazdu]	878
Art. 180. [Zapewnienie bezpieczeństwa ruchu pojazdów mechanicznych] ..	880
Art. 180a. [Konsekwencje prowadzenia pojazdu mechanicznego mimo decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami]	881
Rozdział XXII. Przepisy przeciwko środowisku	884
Art. 181. [Powodowanie zniszczeń w przyrodzie]	884
Art. 182. [Zanieczyszczenie środowiska w znacznych rozmiarach]	888
Art. 183. [Nieodpowiednie postępowanie z odpadami]	891
Art. 184. [Nieodpowiednie postępowanie z materiałem promieniotwórczym]	894
Art. 185. [Kwalifikowane typy przestępstw]	895
Art. 186. [Brak dbałości o urządzenia ochronne]	897
Art. 187. [Niszczanie lub uszkodzanie chronionych terenów lub obiektów] ..	898
Art. 188. [Działalność zagrażająca środowisku]	899
Rozdział XXIII. Przepisy przeciwko wolności	901
Art. 189. [Bezprawne pozbawienie wolności]	901
Art. 189a. [Handel ludźmi]	905
Art. 190. [Groźba karalna]	907
Art. 190a. [Stalking – uporczywe nękanie]	910
Art. 191. [Zmuszanie do określonego zachowania]	914
Art. 191a. [Wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej]	919
Art. 192. [Zabieg leczniczy bez zgody pacjenta]	923
Art. 193. [Zakłócenie miru domowego]	926
Rozdział XXIV. Przepisy przeciwko wolności sumienia i wyznania	930
Art. 194. [Dyskryminacja wyznaniowa]	931
Art. 195. [Złośliwe przeszkadzanie w wykonywaniu aktów religijnych]	933
Art. 196. [Obraza uczuć religijnych]	936

Rozdział XXV. Przeszpstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności . . .	939
Art. 197. [Zgwałcenie]	940
Art. 198. [Seksualne wykorzystanie niepoczytalności lub bezradności]	951
Art. 199. [Seksualne wykorzystanie zależności]	954
Art. 200. [Seksualne wykorzystanie małoletniego]	960
Art. 200a. [Nawiązywanie kontaktu z małoletnim w celu seksualnego wykorzystania]	968
Art. 200b. [Propagowanie zachowań o charakterze pedofilskim]	972
Art. 201. [Kazirodztwo]	974
Art. 202. [Publiczne prezentowanie treści pornograficznych]	977
Art. 203. [Zmuszenie do uprawiania prostytucji]	983
Art. 204. [Stręczycielstwo, sutenerstwo i kuplerstwo]	985
Art. 205. (uchylony)	990
Rozdział XXVI. Przeszpstwa przeciwko rodzinie i opiece	991
Art. 206. [Przeszpstwo bigamii]	991
Art. 207. [Znęcanie się]	993
Art. 208. [Rozpijanie małoletniego]	998
Art. 209. [Uporczywe uchylanie się od alimentacji]	1000
Art. 210. [Porzucenie małoletniego lub osoby nieporadnej]	1005
Art. 211. [Uprowadzenie małoletniego lub osoby nieporadnej]	1007
Art. 211a. [Organizowanie adopcji dzieci]	1010
Rozdział XXVII. Przeszpstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej	1012
Art. 212. [Zniesławienie]	1013
Art. 213. [Wyłączenie bezprawności zniesławienia]	1021
Art. 214. [Zniewaga ze względu na formę zarzutu]	1027
Art. 215. [Ogłoszenie wyroku w sprawach o zniesławienie]	1028
Art. 216. [Zniewaga]	1029
Art. 217. [Nietykalność cielesna]	1034
Art. 217a. [Naruszenie nietykalności cielesnej w związku z interwencją] . . .	1038
Rozdział XXVIII. Przeszpstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową	1040
Art. 218. [Naruszenie praw pracownika]	1041
Art. 218a. [Powierzenie wykonywania pracy w handlu wbrew zakazowi] . .	1046
Art. 219. [Niezgłoszenie danych dotyczących ubezpieczenia społecznego]	1050
Art. 220. [Niedopełnienie obowiązków z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy]	1051
Art. 221. [Niezawiadomienie o wypadku przy pracy]	1056
Rozdział XXIX. Przeszpstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego	1063
Art. 222. [Naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza]	1063
Art. 223. [Czynna napaść na funkcjonariusza publicznego]	1066
Art. 224. [Wywieranie wpływu na czynności urzędowe]	1068

Art. 224a. [Fałszywy alarm]	1070
Art. 224b. [Nawiązka i świadczenie pieniężne w razie skazania za przestępstwo z art. 224a]	1072
Art. 225. [Udaremnianie lub utrudnianie przeprowadzania kontroli w zakresie ochrony środowiska i inspekcji pracy]	1072
Art. 226. [Znieważenie funkcjonariusza publicznego]	1074
Art. 227. [Przywłaszczenie funkcji funkcjonariusza publicznego]	1075
Art. 228. [Łapownictwo bierno]	1076
Art. 229. [Łapownictwo czynne]	1080
Art. 230. [Podejmowanie się płatnej protekcji]	1082
Art. 230a. [Nakłanianie do płatnej protekcji]	1084
Art. 231. [Przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków przez funkcjonariusza publicznego]	1085
Art. 231a. [Rozszerzenie ochrony funkcjonariusza publicznego]	1088
Art. 231b. [Rozszerzenie ochrony na osoby niebędące funkcjonariuszami publicznymi]	1088
Rozdział XXX. Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości	1090
Art. 232. [Wymuszanie czynności sądu]	1091
Art. 233. [Fałszywe zeznania]	1093
Art. 234. [Fałszywe oskarżenia]	1101
Art. 235. [Tworzenie fałszywych dowodów w celu podjęcia ścigania o przestępstwo]	1104
Art. 236. [Zatajenie dowodów niewinności osoby podejrzanej]	1107
Art. 237. [Złagodzona odpowiedzialność lub odstąpienie od karalności] ..	1109
Art. 238. [Fałszywe zawiadomienie o przestępstwie]	1110
Art. 239. [Poplecznictwo. Utrudnianie lub udaremnianie postępowania] ..	1112
Art. 240. [Karalne niezawiadomienie o przestępstwie]	1116
Art. 241. [Naruszenie tajemnicy postępowania przygotowawczego lub rozprawy]	1122
Art. 242. [Bezprawne samouwolnienie]	1125
Art. 243. [Uwolnienie osoby pozbawionej wolności]	1130
Art. 244. [Niestosowanie się do orzeczonych środków karnych]	1132
Art. 244a. [Niestosowanie się do zakazu wstępu lub nakazu osobistego stawiennictwa]	1134
Art. 244b. [Niestosowanie się do obowiązków związanych z orzeczonym środkiem zabezpieczającym]	1137
Art. 245. [Przemoc wobec stron postępowania]	1139
Art. 246. [Wymuszanie zeznań przez funkcjonariusza publicznego]	1142
Art. 247. [Znęcanie się nad osobą pozbawioną wolności]	1145
Art. 247a. [Czyny popełnione w związku z postępowaniem przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym]	1147
Rozdział XXXI. Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum	1149
Art. 248. [Naruszenia przy przebiegu wyborów]	1149
Art. 249. [Zakłócenie przebiegu wyborów]	1152

Art. 250. [Bezprawne naruszenie swobody głosowania]	1154
Art. 250a. [Łapownictwo wyborcze]	1156
Art. 251. [Naruszenie tajności głosowania]	1158
Rozdział XXXII. Przepisy przeciwko porządkowi publicznemu	1161
Art. 252. [Wzięcie zakładnika]	1161
Art. 253. [uchylony]	1163
Art. 254. [Udział w zbiegowisku]	1163
Art. 254a. [Zakłócenie działania urządzeń użyteczności publicznej]	1164
Art. 255. [Publiczne nawoływanie do popełnienia przestępstwa lub jego pochwalanie]	1166
Art. 255a. [Rozpowszechnianie treści mogących ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym]	1167
Art. 256. [Propagowanie ideologii totalitarnej]	1169
Art. 257. [Publiczne znieważanie lub naruszenie nietykalności ze względu na przynależność narodową, etniczną, rasową, wyznaniową lub z powodu bezwyznaniowości]	1171
Art. 258. [Udział w zorganizowanej grupie lub związku mającym na celu popełnienie przestępstwa]	1172
Art. 259. [Czynny żal]	1175
Art. 259a. [Przekroczenie granicy RP w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym]	1175
Art. 259b. [Nadzwyczajne złagodzenie kary]	1176
Art. 260. [Udaremnianie zebrania, zgromadzenia lub pochodu]	1177
Art. 261. [Znieważenie pomnika lub miejsca]	1179
Art. 262. [Znieważenie zwłok]	1180
Art. 263. [Nielegalny obrót bronią palną]	1181
Art. 264. [Nielegalne przekroczenie granicy RP]	1184
Art. 264a. [Umożliwianie lub ułatwianie nielegalnego pobytu]	1186
Rozdział XXXIII. Przepisy przeciwko ochronie informacji	1188
Art. 265. [Ujawnienie prawnie chronionej informacji]	1188
Art. 266. [Ujawnienie tajemnicy]	1192
Art. 267. [Naruszenie tajemnicy komunikowania się]	1194
Art. 268. [Niszczenie zapisu informacji]	1200
Art. 268a. [Wpływanie na przetwarzanie informacji]	1202
Art. 269. [Niszczenie informacji o szczególnym znaczeniu]	1203
Art. 269a. [Zakłócenie pracy systemu komputerowego lub sieci teleinformatycznej]	1204
Art. 269b. [Tworzenie narzędzi hakerskich lub obrót nimi]	1206
Art. 269c. [Ustawowe darowanie kary]	1208
Rozdział XXXIV. Przepisy przeciwko wiarygodności dokumentów	1209
Art. 270. [Fałsz materialny dokumentu]	1209
Art. 270a. [Fałsz materialny faktury]	1215
Art. 271. [Fałsz intelektualny dokumentu]	1218

Art. 271a. [Fałsz intelektualny faktury]	1221
Art. 272. [Wyłudzenie poświadczenia nieprawdy]	1223
Art. 273. [Użycie dokumentu poświadczającego nieprawdę]	1224
Art. 274. [Zbycie dokumentu stwierdzającego tożsamość]	1225
Art. 275. [Rozporządzenie cudzym dokumentem stwierdzającym tożsamość lub prawa majątkowe]	1227
Art. 276. [Niszczenie dokumentów]	1229
Art. 277. [Niszczenie znaków granicznych]	1231
Art. 277a. [Fałsz faktury na znaczną kwotę]	1233
Art. 277b. [Wysokość grzywny]	1233
Art. 277c. [Nadzwyczajne złagodzenie kary lub odstąpienie od wymierzenia kary]	1234
Art. 277d. [Nadzwyczajne złagodzenie kary]	1235
Rozdział XXXV. Przepęstwa przeciwko mieniu	1237
Art. 278. [Kradzież]	1237
Art. 279. [Kradzież z włamaniem]	1244
Art. 280. [Rozbój]	1246
Art. 281. [Kradzież rozbójnicza]	1261
Art. 282. [Wymuszenie rozbójnicze]	1264
Art. 283. [Wypadek mniejszej wagi]	1268
Art. 284. [Przywłaszczenie]	1269
Art. 285. [Uruchomienie impulsów telefonicznych]	1273
Art. 286. [Oszustwo]	1276
Art. 287. [Oszustwo komputerowe]	1281
Art. 288. [Zniszczenie mienia]	1282
Art. 289. [Zabór pojazdu w celu krótkotrwałego użycia]	1286
Art. 290. [Kradzież drzewa z lasu]	1288
Art. 291. [Paserstwo umyślne]	1290
Art. 292. [Paserstwo nieumyślne]	1295
Art. 293. [Paserstwo programu komputerowego]	1297
Art. 294. [Obostrzenie odpowiedzialności]	1299
Art. 295. [Nadzwyczajne złagodzenie kary. Odstąpienie od ukarania]	1301
Rozdział XXXVI. Przepęstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu	1303
Art. 296. [Wyrządzenie szkody w obrocie gospodarczym]	1304
Art. 296a. [Łapownictwo na stanowisku kierowniczym]	1312
Art. 296b. (uchylony)	1318
Art. 297. [Oszustwo kredytowe]	1318
Art. 298. [Wyłudzenie odszkodowania]	1329
Art. 299. [Pranie pieniędzy]	1333
Art. 300. [Udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzyciela]	1341
Art. 301. [Pokrzywdzenie wierzyciela, bankructwo]	1349
Art. 302. [Uprzywilejowanie wierzycieli, łapownictwo w postępowaniu upadłościowym lub restrukturyzacyjnym]	1353
Art. 303. [Nierzetelna dokumentacja gospodarcza]	1356

Art. 304. [Karalna lichwa]	1359
Art. 305. [Zakłócenie przetargu publicznego]	1360
Art. 306. [Fałszowanie znaków identyfikacyjnych]	1363
Art. 307. [Nadzwyczajne złagodzenie kary, odstąpienie od jej wymierzenia]	1364
Art. 308. [Odpowiedzialność karna reprezentanta dłużnika lub wierzyciela]	1364
Art. 309. [Obostrzenie kary grzywny]	1365
Rozdział XXXVII. Przepisy przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi	
Art. 310. [Fałszowanie pieniędzy, innych środków płatniczych oraz papierów wartościowych]	1366
Art. 311. [Oszustwo kapitałowe]	1371
Art. 312. [Wprowadzenie do obiegu fałszywych pieniędzy, innych środków płatniczych oraz papierów wartościowych]	1372
Art. 313. [Fałszowanie urzędowych znaków wartościowych]	1372
Art. 314. [Fałszowanie znaku urzędowego]	1373
Art. 315. [Fałszowanie zalegalizowanego narzędzia pomiarowego lub probierczego]	1374
Art. 316. [Przypadek sfałszowanych pieniędzy, dokumentów, znaków i przedmiotów służących do popełnienia przestępstw z rozdziału XXXVII Kodeksu karnego]	1375
Część wojskowa	
Rozdział XXXVIII. Przepisy ogólne dotyczące żołnierzy	
Art. 317. [Stosowanie ustawy do żołnierzy]	1381
Art. 318. [Rozkaz wojskowy]	1385
Art. 319. [Ostateczna potrzeba]	1392
Art. 320. [Odpowiedzialność karna sprawcy niezdolnego do służby wojskowej]	1395
Art. 321. [Przekazanie małoletniego sprawcy dowódcy]	1397
Art. 322. [Areszt wojskowy]	1398
Art. 323. [Odbywanie kary ograniczenia wolności przez żołnierzy]	1402
Art. 324. [Środki karne – katalog]	1406
Art. 325. (uchylony)	1406
Art. 326. [Wydalenie z zawodowej służby wojskowej]	1407
Art. 327. [Degradacja]	1409
Art. 328. [Degradacja – możliwość orzeczenia]	1411
Art. 329. [Zamienna kara aresztu]	1412
Art. 330. [Zamienna kara ograniczenia wolności]	1413
Art. 331. [Odstąpienie od wymierzenia kary]	1414
Art. 332. [Zbieg przestępstw]	1416
Art. 333. [Warunkowe umorzenie postępowania]	1417
Art. 334. [Obowiązki podczas okresu próby, dozór]	1418

Art. 335. [Zawieszenie wykonania kary]	1420
Art. 336. [Odroczenie wykonania kary, zwolnienie z odbycia kary]	1421
Art. 337. [Zatarcie skazania]	1427
Rozdział XXXIX. Przepęstwa przeciwko obowiázkowi pełnienia służby wojskowej	1429
Art. 338. [Samowolne opuszczenie jednostki wojskowej]	1430
Art. 339. [Dezercja]	1434
Art. 340. [Dobrowolny powrót]	1439
Art. 341. [Odmowa pełnienia służby wojskowej]	1440
Art. 342. [Samouszkodzenie]	1442
Rozdział XL. Przepęstwa przeciwko zasadom dyscypliny wojskowej	1445
Art. 343. [Niewykonanie rozkazu]	1446
Art. 344. [Usprawiedliwione niewykonanie rozkazu]	1449
Art. 345. [Czynna napać na przełożonego]	1450
Art. 346. [Przemoc lub groźba bezprawna wobec przełożonego]	1453
Art. 347. [Znieważenie przełożonego]	1455
Art. 348. [Odpowiednie stosowanie przepisów wobec innych żołnierzy]	1458
Art. 349. [Odpowiednie stosowanie przepisów wobec żołnierzy państw sprzymierzonych]	1458
Rozdział XLI. Przepęstwa przeciwko zasadom postępowania z podwładnymi	1460
Art. 350. [Ponizienie, znieważenie przełożonego]	1460
Art. 351. [Naruszenie nietykalności cielesnej podwładnego]	1463
Art. 352. [Fizyczne lub psychiczne znęcanie się nad podwładnym]	1464
Art. 353. [Odpowiednie stosowanie przepisów]	1468
Rozdział XLII. Przepęstwa przeciwko zasadom obchodzenia się z uzbrojeniem i uzbrojonym sprzętem wojskowym	1469
Art. 354. [Nieostrożne posługiwanie się bronią]	1470
Art. 355. [Wypadek komunikacyjny]	1479
Rozdział XLIII. Przepęstwa przeciwko zasadom pełnienia służby	1482
Art. 356. [Naruszenie regulaminu]	1482
Art. 357. [Stan nietrzeźwości lub odurzenia w służbie]	1486
Rozdział XLIV. Przepęstwa przeciwko mieniu wojskowemu	1490
Art. 358. [Samowolne dysponowanie mieniem wojskowym]	1490
Art. 359. [Utrata mienia wojskowego]	1492
Art. 360. [Niszczenie mienia wojskowego]	1494
Art. 361. [Użycie statku]	1496
Art. 362. [Użycie pojazdu]	1498
Art. 363. [Rozporządzanie przedmiotem wyposażenia]	1500
Bibliografia	1503
O autorach	1525

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

- I nowela z 23.03.2017 r. – ustawa z 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. poz. 773)
- II nowela z 23.03.2017 r. – ustawa z 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 966)
- II konwencja genewska – Konwencja genewska z 12.08.1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych (Dz.U. z 1956 r. poz. 171)
- III konwencja genewska – Konwencja genewska z 12.08.1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych (Dz.U. z 1956 r. poz. 171)
- IV konwencja genewska – Konwencja genewska z 12.08.1949 r. o ochronie osób cywilnych w czasie wojny (Dz.U. z 1956 r. poz. 171)
- decyzja 2002/475/WSiSW – decyzja ramowa Rady 2002/475/WSiSW z 13.06.2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (Dz.Urz. WE L 164, s. 3)
- dyrektywa 2014/62/UE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/62/UE z 15.05.2014 r. w sprawie prawnokarnych środków ochrony euro i innych walut przed fałszowaniem, zastępująca decyzję ramową Rady 2000/383/WSiSW (Dz.Urz. UE L 151, s. 1)
- EKPC – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. poz. 284 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025)

- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2017 r. poz. 2204 ze zm.)
- k.k. z 1932 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.07.1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. poz. 571 ze zm.)
- k.k. z 1969 r. – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. poz. 94 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2017 r. poz. 2226 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 652 ze zm.)
- k.k.w. z 1932 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 21.10.1932 r. – Kodeks karny wojskowy (Dz.U. poz. 765 ze zm.)
- k.m. – ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2016 r. poz. 66 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm.)
- konwencja berlińska z 1978 r. – Konwencja o przekazywaniu osób skazanych na karę pozbawienia wolności w celu odbycia kary w państwie, którego są obywatelami, sporządzona w Berlinie 19.05.1978 r. (Dz.U. z 1980 r. poz. 21 i 22)
- konwencja o cyberprzestępczości – Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości, sporządzona w Budapeszcie 23.11.2001 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 728)
- konwencja o ochronie dóbr kulturalnych – Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze 14.05.1954 r. (Dz.U. z 1957 r. poz. 212)
- konwencja o zwalczaniu fałszowania pieniędzy – Konwencja międzynarodowa o zwalczaniu fałszowania pieniędzy, podpisana w Genewie 20.04.1929 r. wraz z protokołem oraz protokołem fakultatywny, podpisany tegoż dnia w Genewie (Dz.U. z 1934 r. poz. 919)
- konwencja strasburska z 1983 r. – Konwencja Rady Europy o przekazywaniu osób skazanych, sporządzona w Strasburgu 21.03.1983 r., wraz z Protokołem dodatkowym, sporządzonym w Strasburgu 18.12.1997 r. (Dz.U. z 1995 r. poz. 279, oraz Dz.U. z 2000 r. poz. 490)
- konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa – Konwencja z 9.12.1948 r. w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 9.12.1948 r. (Dz.U. z 1952 r. poz. 9)

-
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 917 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.)
- k.p.w. – ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2018 r. poz. 475 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1577 ze zm.)
- k.w. – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2018 r. poz. 618 ze zm.)
- k.wyb. – ustawa z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 754 ze zm.)
- MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. poz. 167, zał.)
- nowela z 13.06.2003 r. – ustawa z 13.06.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1061)
- nowela z 27.07.2005 r. – ustawa z 27.07.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. poz. 1363 ze zm.)
- nowela z 16.11.2006 r. – ustawa z 16.11.2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1648)
- nowela z 25.06.2009 r. – ustawa z 25.06.2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1317)
- nowela z 5.11.2009 r. – ustawa z 5.11.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1589 ze zm.)
- nowela z 20.05.2010 r. – ustawa z 20.05.2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o Policji, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. poz. 626)
-

- nowela z 26.11.2010 r. – ustawa z 26.11.2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o Policji (Dz.U. poz. 1602)
- nowela z 31.08.2011 r. – ustawa z 31.08.2011 r. o zmianie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1280)
- nowela z 16.09.2011 r. – ustawa z 16.09.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1431 ze zm.)
- nowela z 27.09.2013 r. – ustawa z 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247 ze zm.)
- nowela z 4.04.2014 r. – ustawa z 4.04.2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 538)
- nowela z 20.02.2015 r. – ustawa z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 396)
- nowela z 20.03.2015 r. – ustawa z 20.03.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 541 ze zm.)
- nowela z 9.10.2015 r. – ustawa z 9.10.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1855)
- I nowela z 11.03.2016 r. – ustawa z 11.03.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. poz. 428)
- II nowela z 11.03.2016 r. – ustawa z 11.03.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437 ze zm.)
- nowela z 10.02.2017 r. – ustawa z 10.02.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 244)
- p.o.ś. – ustawa z 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2018 r. poz. 799 ze zm.)
- pr. atom. – ustawa z 29.11.2000 r. – Prawo atomowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 792)
- pr. bank. – ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 1876 ze zm.)
- pr. farm. – ustawa z 6.09.2001 r. – Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2017 r. poz. 2211 ze zm.)
- pr. lot. – ustawa z 3.07.2002 r. – Prawo lotnicze (Dz.U. z 2018 r. poz. 1183)
- pr. miar. – ustawa z 11.05.2001 r. – Prawo o miarach (Dz.U. z 2018 r. poz. 376 ze zm.)
- pr. pras. – ustawa z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. poz. 24 ze zm.)

-
- pr. przeds. – ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. poz. 646)
- pr. tel. – ustawa z 16.07.2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. z 2017 r. poz. 1907 ze zm.)
- pr. up. – ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 2344 ze zm.)
- p.r.d. – ustawa z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1260 ze zm.)
- p.s.w. – ustawa z 27.07.2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2017 r. poz. 2183 ze zm.)
- p.w.k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. poz. 554 ze zm.)
- p.w.p. – ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 776 ze zm.)
- Regulamin Ogólny SZ RP – decyzja nr 445/MON Ministra Obrony Narodowej z 30.12.2013 r. w sprawie wprowadzenia do użytku Regulaminu Ogólnego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.Urz. MON poz. 398, zał.)
- Statut MTK – Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie 17.07.1998 r. (Dz.U. z 2003 r. poz. 708)
- u.ABW – ustawa z 24.05.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. z 2017 r. poz. 1920 ze zm.)
- u.b.a. – ustawa z 21.05.1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. z 2017 r. poz. 1839 ze zm.)
- u.b.i.m. – ustawa z 20.03.2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1160 ze zm.)
- u.c. – ustawa z 12.12.2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2017 r. poz. 2206 ze zm.)
- u.CBA – ustawa z 9.06.2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1993 ze zm.)
- u.d.a. – ustawa z 10.06.2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 452 ze zm.)
- u.d.w. – ustawa z 9.10.2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 2024)
- u.f.p. – ustawa z 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2077 ze zm.)
- u.g.h. – ustawa z 19.11.2009 r. o grach hazardowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 165 ze zm.)
-

- u.k.p. – ustawa z 5.01.2011 r. o kierujących pojazdami (Dz.U. z 2017 r. poz. 978 ze zm.)
- u.KRK – ustawa z 24.05.2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz.U. z 2018 r. poz. 1218)
- u.k.w.h. – ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2017 r. poz. 1007 ze zm.)
- u.m.w.u.c. – ustawa z 21.06.2002 r. o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 283 ze zm.)
- u.o. – ustawa z 14.12.2012 r. o odpadach (Dz.U. z 2018 r. poz. 992 ze zm.)
- u.o.g.p. – ustawa z 12.10.1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 660 ze zm.)
- u.o.h. – ustawa z 10.01.2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (Dz.U. poz. 305 ze zm.)
- u.o.i.n. – ustawa z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 412 ze zm.)
- u.o.o. – ustawa z 16.10.1992 r. o orderach i odnaczeniach (Dz.U. z 2018 r. poz. 400 ze zm.)
- u.o.p. – ustawa z 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2018 r. poz. 142 ze zm.)
- u.P. – ustawa z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2017 r. poz. 2067 ze zm.)
- u.p.a. – ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1191 ze zm.)
- u.PIP – ustawa z 13.04.2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 623 ze zm.)
- u.p.k.t. – ustawa z 1.07.2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz.U. z 2017 r. poz. 1000)
- u.p.n. – ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2018 r. poz. 969)
- u.p.nar. – ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2018 r. poz. 1030)
- u.pom.s. – ustawa z 12.03.2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.)
- u.p.o.o. – ustawa z 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1430 ze zm.)
- u.p.p.p. – ustawa z 16.11.2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. z 2017 r. poz. 1049 ze zm.)

-
- u.p.p.p. z 2018 r. – ustawa z 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. poz. 723 ze zm.)
- u.p.p.r. – ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1390)
- u.p.s. – ustawa z 21.11.2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1260)
- u.r.l. – ustawa z 15.09.2000 r. o referendum lokalnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 400 ze zm.)
- u.r.o. – ustawa z 14.03.2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz.U. z 2015 r. poz. 318 ze zm.)
- u.s.o. – ustawa z 7.09.1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2017 r. poz. 2198 ze zm.)
- u.s.u.s. – ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1778 ze zm.)
- u.SW – ustawa z 9.04.2010 r. o Służbie Więziennej (Dz.U. z 2017 r. poz. 631 ze zm.)
- u.s.w. – ustawa z 11.09.2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 173)
- u.s.z. – ustawa z 28.11.2003 r. o służbie zastępczej (Dz.U. z 2018 r. poz. 885)
- u.ś.u.d.e. – ustawa z 18.07.2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz.U. z 2017 r. poz. 1219 ze zm.)
- u.u.s.w. – ustawa z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1376)
- u.VAT – ustawa z 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2017 r. poz. 1221 ze zm.)
- u.w.d.g. – ustawa z 22.06.2001 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz.U. z 2017 r. poz. 290 ze zm.)
- u.w.t.p.a. – ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2016 r. poz. 487 ze zm.)
- u.z.l. – ustawa z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz.U. z 2018 r. poz. 617 ze zm.)
- u.z.n.k. – ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2018 r. poz. 419)
-

2. Czasopisma, publikatory i inne

Apel.-Lub.	- Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Lublinie
Apel.-W-wa	- Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
Arch. Krym.	- Archiwum Kryminologii
AUMCS	- Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
BIP	- Biuletyn Informacji Prawnej
Biul. PK	- Biuletyn Prawa Karnego
Biul. SAKA	- Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. SN	- Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego
BPK	- Biuletyn Prawa Karnego
CzPKiNP	- Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz.Urz. KGP	- Dziennik Urzędowy Komendy Głównej Policji
ENA	- Europejski Nakaz Aresztowania
EP	- Edukacja Prawnicza
ETPC	- Europejski Trybunał Praw Człowieka
GS	- Gazeta Sądowa
GSP	- Gdańskie Studia Prawnicze
KSAG	- Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej
KSzSiP	- Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury
KZS	- Krakowskie Zeszyty Sądowe
M. Praw.	- Monitor Prawniczy
M.P.Pr.	- Monitor Prawa Pracy
MTK	- Międzynarodowy Trybunał Karny
NBP	- Narodowy Bank Polski
NIK	- Najwyższa Izba Kontroli
NKPK	- Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego
NP	- Nowe Prawo
NSA	- Naczelny Sąd Administracyjny
ONSAiWSA	- Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych
OSA	- Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	- Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAŁ	- Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi
OSAW	- Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
OSNC	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSN(K)	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Karna)
OSNKW	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa

OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPİKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
Pal.	– Palestra
PiM	– Prawo i Medycyna
PiP	– Państwo i Prawo
POSAG	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPK	– Przegląd Prawa Karnego
PPod	– Przegląd Podatkowy
PPP	– Przegląd Prawa Publicznego
Pr. Spółek	– Prawo Spółek
Probl. Praw.	– Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
RPO	– Rzecznik Praw Obywatelskich
SA	– sąd apelacyjny
SDE	– system dozoru elektronicznego
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
SP	– Studia Prawnicze
St. Pr.-Ek.	– Studia Prawno-Ekonomiczne
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TS	– Trybunał Sprawiedliwości
TUS	– Trybunał Ubezpieczeń Społecznych
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUJ PWiOWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej
ZUS	– Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Przedmowa

Oddawany do rąk Czytelnika *Komentarz do kodeksu karnego* jest wspólnym dziełem sześciorga autorów, pracowników naukowo-dydaktycznych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (poza jednym, ale ściśle naukowo związanym z WPiA UMK), zajmujących się na co dzień doktryną i dydaktyką szeroko rozumianego prawa karnego, a w dużej mierze także praktyką jego stosowania. Wszyscy autorzy *Komentarza* mają kwalifikacje i praktykę w zawodach prawniczych, a część z nich jest obecnie czynnymi: sędziami, adwokatami lub radcami prawnymi. To sprawia, że praktyczne aspekty komentowanych przepisów Kodeksu karnego z 6.06.1997 r. są dominujące. Oczywiście *Komentarz* bazuje, w niezbędnym zakresie, na teoretycznych podwalinach nauki prawa karnego i cennym dorobku jej przedstawicieli. Autorzy prezentują w *Komentarzu* także swój dorobek naukowy z zakresu prawa karnego materialnego oraz własny punkt widzenia na kwestie niedostatecznie jasno i jednoznacznie uregulowane w kodeksie lub niekiedy wcale w nim nieuregulowane, przez co dyskusyjne, budzące spory wykładnicze, a więc wymagające dokonania wykładni, która byłaby pomocna w jego stosowaniu. Ponieważ *Komentarz* jest opracowaniem zbiorowym samodzielnych pracowników naukowych, dlatego objaśnienia pisane przez poszczególne osoby mają charakter w pełni autorski. Wieloletnie związanie wszystkich autorów z Katedrą Prawa Karnego i Kryminologii WPiA UMK w Toruniu (przekształconą z dniem 1.03.2018 r. w Katedrę Prawa Karnego) sprawia jednak, że korzystają z dorobku naukowego toruńskiej szkoły prawa karnego i myślą dość podobnie.

Komentarz do kodeksu karnego odnosi się do stanu prawnego na dzień 1.08.2018 r. Obejmuje zatem wszystkie dotychczasowe nowelizacje tej ustawy. Uwzględnia także najnowsze orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych. Treści komentarzowe zostały podzielone według wyodrębnionych zagadnień wymagających omówienia i opatrzone krótkim tytułem sygnalizującym ich przedmiot. Dzięki temu oraz stosowanym wytluszczeniom najistotniejszych tez i omawianych zagadnień możliwe jest szybkie dotarcie do szukanych kwestii i uzyskanie odpowiedzi na napotykaną problematykę z wykładnią treści poszczególnych przepisów zawartych w kodeksie.

Komentarz jest adresowany przede wszystkim do prawników praktyków, na co dzień stosujących Kodeks karny: prokuratorów, sędziów, adwokatów i radców prawnych, oraz aplikantów przygotowujących się do wykonywania tych zawodów. Może być jednak bardzo przydatny także przy pisaniu prac magisterskich i doktorskich z zakresu prawa karnego materialnego oraz dla wszystkich, którzy chcą bliżej poznać regulację i tajniki obowiązującego Kodeksu karnego.

Violetta Konarska-Wrzosek

USTAWA

z 6.06.1997 r.

Kodeks karny

(Dz.U. z 2017 r. poz. 2204; zm.: Dz.U. z 2018 r. poz. 20, poz. 305, poz. 663)

CZĘŚĆ OGÓLNA

ROZDZIAŁ I

Zasady odpowiedzialności karnej

Art. 1. [Pojęcie przestępstwa]

§ 1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia.

§ 2. Nie stanowi przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma.

§ 3. Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu.

1. **Wprowadzenie.** Przepis art. 1 k.k. określa podstawowe zasady odpowiedzialności karnej. Jakkolwiek nie definiuje on poszczególnych elementów w strukturze przestępstwa, to jednak jego treść jednoznacznie wskazuje zasadnicze przesłanki pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej. **Wysławia również cztery podstawowe zasady, na których taka odpowiedzialność jest oparta:** *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege, nullum crimen sine culpa, nullum crimen sine periculo sociali.*
2. **Elementy struktury przestępstwa.** Lektura komentowanego przepisu pozwala zrekonstruować **wszystkie istotne elementy w strukturze przestępstwa.** Wśród nich wskazać należy: czyn, zabronienie czynu pod groźbą kary oraz bezprawność, winę i społeczną szkodliwość czynu w stopniu większym niż znikomy.
3. **Czyn.** Podstawą odpowiedzialności karnej jest **czyn człowieka.** W doktrynie trafnie się podkreśla, że należy tę strukturę odróżnić od „typu czynu”, który ma normatywny charakter, podczas gdy czyn to „przednormatywny” element w strukturze przestępstwa (zob. A. Wąsek, *Recenzja książki J. Majewskiego, Prawnokarne przypisanie skutku przy zaniechaniu. Zagadnienia węzłowe*, Kraków 1997, PiP 1999/3, s. 83; odmiennie jednak np. P. Kardas, *Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym. Analiza teoretyczna*, Warszawa 2011, s. 51–52). W tym elemencie struktury przestępstwa można wyróżnić

stronę podmiotową oraz **przedmiotową** (por. T. Kaczmarek, *O czynie ludzkim i jego znaczeniu w prawie karnym (na marginesie książki Władysława Mąciora)* [w:] T. Kaczmarek, *Rozważania o przestępstwie i karze. Wybór prac z okazji 40-lecia naukowej twórczości*, Warszawa 2006, s. 27). Warto jednak wskazać pogląd W. Mąciora (*Czyn ludzki i jego znaczenie w prawie karnym. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1990, s. 7, 117), który uważa, że nie każde przestępstwo jest czynem. Prowadzi to do wniosku, że również w przypadku braku czynu możliwe jest pociąganie do odpowiedzialności karnej. Takie założenie jest poprawne tylko pod jednym warunkiem, że ustawodawca przewiduje odrębne zasady odpowiedzialności karnej za brak czynu. W przeciwnym wypadku każde zaniechanie pozostawałoby bezkarne.

4. **Strona podmiotowa czynu.** Czyn jako podstawa prawnokarnego wartościowania ma również swoją stronę subiektywną (tak np. T. Kaczmarek, *O czynie ludzkim...*, s. 27). Wydaje się, że do strony podmiotowej czynu należą **zdolność podmiotu do odbioru bodźców z zewnątrz, zdolność do postrzegania rzeczywistości, znajdowanie się w sytuacji, w której sterowanie wolą nie jest wyłączone** (w doktrynie ten element niektórzy autorzy nazywają „dowolnością” – por. J. Majewski, *Prawnokarne przypisanie skutku...*, s. 34). Do strony podmiotowej czynu nie należy natomiast **prawidłowość postrzegania rzeczywistości, a przede wszystkim odbioru bodźców z zewnątrz**. Jest to bowiem kwestia **poczytalności sprawcy**, mająca związek z winą, którą bada się po stwierdzeniu, że sprawca popełnił czyn zabroniony.
5. **Strona podmiotowa czynu a strona podmiotowa czynu zabronionego.** Nie można utożsamiać strony podmiotowej czynu ze stroną podmiotową czynu zabronionego. Ta pierwsza nie jest określona w ustawie, podczas gdy ta druga musi być w niej odzwierciedlona. Poza tym **treść strony podmiotowej czynu jest inna niż w przypadku strony podmiotowej czynu zabronionego (umyślność i nieumyślność)**. Podczas analizy strony podmiotowej czynu nie interesuje nas to, czy sprawca dopuścił się określonego zachowania umyślnie, czy też nieumyślnie, lecz to, czy miał zachowaną zdolność sterowania wolą, a bodźce z zewnątrz mogły dotrzeć do jego psychiki.
6. **Brak czynu a nieumyślność nieświadoma.** W doktrynie podkreśla się, że w przypadku dopuszczenia się zachowania na skutek nieumyślności nieświadomej nie zachodzi czyn, który może stanowić podstawę odpowiedzialności karnej (por. T. Kaczmarek, *Spory wokół pojęcia czynu i ich znaczenie dla systemowego objaśnienia struktury przestępstwa* [w:] *Problemy odpowiedzialności karnej. Księga ku czci profesora Kazimierza Buchały*, red. Z. Cwiakalski, Kraków 1994, s. 174–175). Chodzi tu o przypadki **tzw. przestępstw z zapomnienia** bądź też popełnionych na skutek **nawyków**, które bliskie są czynnościom zautomatyzowanym. Wydaje się jednak, że badanie strony podmiotowej czynu oraz możliwości przypisania sprawcy nieumyślności nieświadomej odbywa się na dwóch odmiennych płaszczyznach. **Nieumyślność nieświadoma,**

jak wynika z art. 9 § 2 k.k., należy do znamion strony podmiotowej, ale nie czynu, lecz czynu zabronionego. To nic innego jak możliwość przewidzenia tego, co jest objęte ustawowymi znamionami, którą można badać dopiero po ustaleniu, że sprawca mógł odbierać bodźce z zewnątrz, miał zachowaną choćby w ograniczonym zakresie zdolność sterowania wolą. Możliwość przewidzenia dotyczy zatem zakreślonego przez ustawodawcę wycinka rzeczywistości, podczas gdy ustalanie, czy zachodzi czyn, ma charakter „przednormatywny”. Nie jest dopuszczalne przypisanie możliwości przewidywania popełnienia czynu zabronionego temu, kto nie mógł pokierować swoją wolą. Nie jest to możliwe również wówczas, gdy żadne bodźce z zewnątrz nie są w stanie dotrzeć do psychiki sprawcy, nie mogą być przedmiotem percepcji. Natomiast nie można wykluczyć sytuacji, w której mimo zachowania tych zdolności przypisanie możliwości przewidywania czynu zabronionego będzie wykluczone. Wynika to z faktu, że o możliwości przypisania strony podmiotowej czynu decydują inne przesłanki niż o możliwości przewidywania popełnienia czynu zabronionego. Popełnienie przestępstwa na skutek zapomnienia czy też czynności zautomatyzowanych nie wyklucza możliwości ustalenia, że sprawca w chwili owego zapomnienia czy też podjęcia czynności zautomatyzowanej miał wyłączoną możliwość sterowania swoją wolą, a bodźce z zewnątrz nie docierały do jego psychiki. **Przy ustalaniu tego, czy zachodzi czyn w rozumieniu prawa karnego, badać należy bowiem to, czy do świadomości sprawcy mogą docierać bodźce z szeroko pojmowanego otaczającego go świata, a nie tylko te, które mają znaczenie z punktu widzenia przypisania konkretnego czynu zabronionego.**

7. **Strona przedmiotowa czynu.** W ramach strony przedmiotowej czynu należy rozumieć na pewno określone zachowanie się człowieka. Trzeba jednak od razu podkreślić, że nie każde zachowanie człowieka będzie mogło być uznane za czyn mogący stanowić podstawę odpowiedzialności. Człowiek w życiu codziennym podejmuje bowiem wiele różnego rodzaju aktywności i nie każda z nich może stwarzać podstawę odpowiedzialności karnej. Należy przyjąć, że **za czyn – jako podstawę prawnokarnego wartościowania – należy uznać tylko takie zachowanie człowieka, które narusza lub zagraża jakimś dobrom chronionym prawem.**
8. **Formy czynu.** W doktrynie prawa karnego sporne jest, czy pojęcie czynu jest nadrzędne wobec pojęcia działania i zaniechania. Zdaniem niektórych przedstawicieli nauki, jako formy czynu wskazać należy działanie i zaniechanie, co oznacza nadrzędność tego pierwszego pojęcia nad tymi dwoma ostatnimi (por. W. Wolter, *O czynie jako działaniu lub zaniechaniu przestępnym*, PiP 1956/5–6, s. 906; L. Kubicki, *Przestępstwo popełnione przez zaniechanie. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1975, s. 62). Natomiast zdaniem A. Zolla (*Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, *Komentarz do art. 1–52*, cz. 1, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 37) czyn oraz działanie i zaniechanie należą do różnych kategorii. Zdaniem tego autora czyn to zawsze jakaś forma aktyw-

W drugim wydaniu komentarza czytelnik znajdzie rozwiązanie problemów pojawiających się na tle praktycznego stosowania przepisów Kodeksu karnego wsparte argumentacją autorów lub innych uznanych przedstawicieli doktryny prawa karnego oraz poglądami wyrażanymi w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych.

Komentarz zawiera omówienie najnowszych zmian, które weszły w życie:

- 19 stycznia 2018 r. – dotyczącej instytucji obrony koniecznej, przewidującej uchylenie karalności, gdy przekroczenie granic obrony koniecznej nastąpi przy odpieraniu bezprawnego zamachu, polegającego na wdarciu się do mieszkania, lokalu, domu albo przylegającego do nich ogrodzonego terenu lub przy odpieraniu zamachu poprzedzonego wdarciem się do tych miejsc (Dz.U. poz. 20);
- 1 marca 2018 r. – w zakresie penalizacji naruszenia zakazu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (Dz.U. poz. 305);
- 19 kwietnia 2018 r. – rozszerzających przedmiotowy zakres penalizacji niestosowania się do zakazu sądowego, którą objęto także nieprzestrzeganie zakazu podejmowania czynności wymagających zezwolenia, związanych z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie, a także zakazu posiadania wszelkich zwierząt albo określonej kategorii zwierząt (Dz.U. poz. 663).

Autorzy Komentarza wywodzą się z tzw. toruńskiej szkoły prawa karnego, bazującej na dorobku naukowym znakomitych polskich karnistów. Charakteryzuje się ona racjonalno-pragmatycznym podejściem do prawa karnego, zarówno przy jego tworzeniu, wykładni, jak i w jego praktycznym stosowaniu.

Książka jest przeznaczona przede wszystkim dla praktyków, tj. sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych oraz prawników aplikujących w tych zawodach. Ponadto może być przydatna studentom kierunków prawa i administracji, a w szczególności seminarzystom oraz doktorantom.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8124-694-1

